

16.6.2023

Luonnos 16.6.2023

Valtioneuvoston asetus yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisessa

1. Yleisperustelut

Säädösperusta

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itseensä julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Valmiuslain 17 luvussa säädetään väestönsuojeluun ja evakuointiin liittyvistä toimivaltuuksista.

Valmiuslain 116 §:ssä säädetään väestönsuojeluvollisuudesta. Pykälän mukaan edellä 3 §:n 1, 2, 4 ja 6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa jokainen Suomessa asuva, jolla on kotikuntalainen muukaan kotikunta Suomessa ja joka on täyttänyt 18 mutta ei 68 vuotta, on velvollinen suorittamaan sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä sekä väestönsuojeluorganisaation johto- ja erityistehtäviä, hätäkeskustehtäviä taikka muita näihin rinnastettavia, väestön suojelemiseksi.

Valmiuslain 117 §:ssä säädetään pelastustoimessa tarvittavien tavaroiden luovutusvelvollisuudesta. Pykälän mukaan edellä 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa pelastusviranomaisen voi väestönsuojelun toteuttamiseksi päätöksellään velvoittaa jokaisen luovuttamaan pelastusviranomaiselle pelastus-, sammutus-, raivaus- ja ensiapukalustoa tai muita vastaavia pelastustoimen hoitamiseksi välttämättömiä tavaroita.

Valmiuslain 118 §:ssä säädetään liikkumis- ja oleskelurajoituksista väestön suojaamiseksi. Pykälän mukaan edellä 3 §:n 1, 2 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston asetuksella voidaan tilapäisesti, enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, kieltää oikeus oleskella ja liikua tietyllä paikkakunnalla tai alueella taikka rajoittaa niitä, jos se on välttämätöntä ihmisten henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Valmiuslain 119 §:ssä säädetään väestönsuojeluun tarvittavien alueiden ja tilojen luovutusvelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan väestönsuojelun toteuttamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa pelastusviranomaisen voi päätöksellään velvoittaa maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan luovuttamaan kiinteistönsä rakennuksineen ja muine huone- ja varastotiloineen pelastusviranomaisen hallintaan.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa pelastusviranomaisen voi päätöksellään velvoittaa kiinteistön omistajan tai haltijan rakentamaan ja järjestämään väestön suojaamiseksi tilapäisiä väestönsuojia.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

Pykälän 3 momentin mukaan *valtioneuvoston asetuksella säädetään, missä kunnissa 1 momentissa tarkoitettua toimivaltuutta voidaan käyttää ja 2 momentissa tarkoitettuja suojia on rakennettava. Tarkemmat säännökset 2 momentissa tarkoitetun tilapäisen väestönsuojan rakenteesta annetaan valtioneuvoston asetuksella ja teknisistä yksityiskohdista sisäasiainministeriön asetuksella.*

Valmiuslain 120 §:ssä säädetään pelastustoimen ja väestönsuojelun erityisjärjestelyistä. Pykälän 1 momentin mukaan *johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset, hyvinvointialueet ja kunnat perustavat johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia, väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojelumuodostelmia. (8.7.2022/631)*

Pykälän 2 momentin mukaan *sisäasiainministeriö voi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tilapäisesti päätöksellään velvoittaa pelastustoimen tehtäviä hoitavan viranomaisen huolehtimaan muistakin velvollisuuksista ja tehtävistä sekä päätöksellään muuttaa pelastuslaissa (379/2011) tarkoitettujen pelastusviranomaisten sekä 1 momentissa tarkoitettujen johtokeskusten ja väestönsuojelumuodostelmien johto- ja alistussuhteita, jos se on välttämätöntä pelastustoimen hoitamisen turvaamiseksi.*

Valmiuslain 121 §:ssä säädetään väestön siirtämisestä. Pykälän mukaan *edellä 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tietyn alueen väestön tai osan väestöstä on siirryttävä muualle, jos se väestön turvallisuuden kannalta on välttämätöntä. Valtioneuvosto päättää, mitä alueita ja mitä osaa alueen väestöstä siirtyminen koskee. Sisäasiainministeriö huolehtii siirtymisen yleisjohdosta.*

Valmiuslain 122 §:ssä säädetään siirretyn väestön huollon järjestämisestä. Pykälän mukaan *edellä 121 §:ssä tarkoitettujen järjestelyiden toteuttamiseksi kunta voi päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön, yrityksen, yhteisön tai laitoksen luovuttamaan siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämätöntä omaisuutta sekä huonetiloja siirretyn väestön tilapäistä majoittamista varten.*

Pelastuslain (379/2011) 65 §:n 3 momentin mukaan *pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta. Ahvenanmaan valtionvirasto huolehtii yleisesti Ahvenanmaan maakuntaa koskevien väestönsuojeluväestönsuojelumuodostelmien ja -järjestelyjen yhteensovittamisesta.*

Pelastuslain 65 §:n 4 momentin mukaan *viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa. Pelastuslaitokselle on annettava selvitykset väestönsuojeluun käytettävissä olevista voimavaroista.*

Pelastuslain 65 §:n 6 momentin mukaan *viranomaisten, laitosten ja liikelaitosten yhteistyöstä ja suunnitelmista väestönsuojeluun varautumisessa voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.*

Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Asetuksen tarkoituksena on säätää tarkemmin viranomaisten, laitosten ja liikelaitosten yhteistyöstä ja suunnitelmista pelastustoimen viranomaisten vastuulla olevassa väestönsuojeluun varautumisessa hyvinvointialueen toimialueella.

Asetuksen valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä sisäministeriössä. Valmistelun tueksi on asetettu valmistelutiimit, joiden tehtävänä on ollut huolehtia valmistelun kuluessa tarvittavasta sidosryhmien kuulemisesta.

Lausuntokierros...

Lausunnon antaneet tahot...

Lausuntopalaute...

Laintarkastus...

2. Säännökohtaiset perustelut

1 §. Soveltamisala. Asetusta sovellettaisiin hyvinvointialueen pelastustoimen viranomaisten vastuulla oleviin väestönsuojelutehtäviin varautumisen ja suunnittelun yhteensovittamiseen. Asetusta sovellettaisiin myös Helsingin kaupunkiin.

2 §. Yhteistyöryhmä. Väestönsuojeluun varautuminen edellyttää eri viranomaisten laajaa yhteistoimintaa ja toimintojen yhteensovittamista. Valmiuslain 13 §:n mukaan *kukin ministeriö yhteensovittaa varautumista omalla toimialallaan. Valtioneuvosto johtaa ja valvoo varautumista.* Valtakunnallisen toimialakohtaisen yhteensovittamisen lisäksi tehtävien mahdollisimman hyvä hoitaminen poikkeusoloissa edellyttää myös varautumisen ja suunnittelun alueellista toiminnallisia kokonaisuuksia koskevaa yhteensovittamista.

Pelastuslain 65 §:n 3 momentin mukaan *pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta.*

Ehdotetussa 2 §:n 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueelle perustettavasta väestönsuojelun alueellisesta yhteistyöryhmästä. Yhteistyöryhmä tukisi pelastustoimen vastuulla olevan väestönsuojelua koskevan alueellisen suunnittelun ja muun varautumisen yhteensovittamista.

Ehdotetussa 2 §:n 2 momentissa säädettäisiin yhteistyöryhmän vähimmäiskokoonpanosta.

Geneven sopimusten I lisäpöytäkirjan mukaisista väestönsuojelun tehtävistä huolehtivat osaltaan useiden toimialojen viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset. Väestönsuojeluun varautumisessa tärkeää huomioida ja sisällyttää myös yhteistyöryhmään sellaiset tahot, joilla on keskeisiä tehtäviä ja vastuita siviiliväestön suojaamisessa ja siviiliväestön selviytymisen kannalta tärkeitä palveluista. Pelastuslain 65 §:n 4 momentin mukaan *viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa. Pelastuslaitokselle on annettava selvitykset väestönsuojeluun käytettävissä olevista voimavaroista.*

Pelastuslain informatiivisen 65 §:n 5 momentin mukaan *edellä 4 momentissa säädettyssä tarkoituksessa:*

1) *Puolustusvoimat antaa pelastusviranomaisille sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arviointia varten tarvittavat tiedot;*

2) *sosiaali- ja terveysviranomaiset ja hallinnonalan laitokset vastaavat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä psykososiaalisen tuen palveluista sekä valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyn väestön majoituksesta, muonituksesta ja muusta huollosta ja siirretyn väestön tilapäisestä majoittamisesta;*

3) *liikenne- ja viestintäasioista vastaavat viranomaiset ja hallinnonalan laitokset huolehtivat liikenneväylien käytön yhteistoimintakysymyksistä ja kuljetusten järjestämisestä valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettussa väestön siirtämisessä.*

Valmiuslain 74 §:n mukaan valmiuslain 10 luvussa tarkoitettuja tiekuljetusviranomaisia ovat liikenne- ja viestintäministeriö sekä liikennetehtäviä hoitavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset).

Tiekuljetuksia johtaa ja valvoo valmiuslain 3 §:n 1–3 ja 6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäministeriö valtakunnallisesti ja liikennetehtäviä hoitava ELY-keskus toimialueellaan.

ELY-keskukset vastaavat alueensa tienpidon tehtävien hoitamisesta Väyläviraston ohjauksen mukaisesti.

Evakuointisuunnittelun osalta ELY-keskukset vastaavat toimialueillaan siitä, että maantieverkon käytettävyyttä evakuointikuljetuksiin on etukäteen suunniteltu. Laajoihin evakuointikuljetuksiin tarvittavan henkilökuljetuskaluston alueellinen suunnitteluvastuu kuuluu ELY-keskuksille maantiekuljetusten

osalta. Liikenne- ja infrastruktuuri -vastuualue on seuraavissa ELY-keskuksissa: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Uusimaa, Pohjois-Savo, Kaakkois-Suomi.

Yhteistyöryhmässä tulisi olla edustus ELY-keskuksen liikenne- ja infrastruktuuri -vastuualueilta edellä kuvattujen vastuualueen normaaliolojen tehtävien ja vastuiden ja niiden valmiuslaissa säädettyjen poikkeusolojen toimivaltuuksien nojalla hoitamien tehtävien yhteensovittamiseksi pelastustoimen viranomaisten vastuulla oleviin väestönsuojeluun varautumisen suunnittelun ja muiden etukäteisvalmisteluihin.

Yhteistyöryhmässä tulisi olla edustus aluehallintovirastoista. Aluehallintovirastojen tehtävänä on varautumisen yhteensovittaminen alueella ja siihen liittyvän yhteistoiminnan järjestäminen, valmiussuunnittelun yhteensovittaminen, alueellisten maanpuolustuskurssien järjestäminen, kuntien valmiussuunnittelun tukeminen, valmiusharjoitusten järjestäminen sekä alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen Laki aluehallintovirastoista 896/2009 4 § 2 momentin 3 kohta). Aluehallintovirastojen tehtävänä on niistä annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan viranomaisten johtaessa turvallisuuteen liittyviä tilanteita alueella tukea toimivaltaisia viranomaisia ja tarvittaessa sovittaa yhteen toimintaa niiden kesken.

Aluehallintovirastoissa edellä mainittuja tehtäviä hoitavat pelastustoimi ja varautuminen -vastuualueet (Valtioneuvoston asetus aluehallintovirastoista 906/2006).

Aluehallintovirastojen edustus yhteistyöryhmässä on perusteltua, sillä varautumisen yhteensovittamistehtävänsä osalta näillä on alueensa varautumistilanteesta asiantuntemusta, joka edistää väestönsuojeluun varautumisen yhteistyötä ja suunnittelua. Aluehallintovirastot toisaalta voivat edistää koko toimialueensa varautumisen yhteensovittamista yhteistyöryhmässä esille tulleiden asioiden osalta.

Yhteistyöryhmässä tulisi olla edustus poliisista. Poliisilain (872/2011) 1 §:n mukaisesti poliisin tehtävänä on muun ohella oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen.

Vaikka poliisitoiminta ei kuulu Geneven sopimusten I lisäpöytäkirjassa määriteltyihin väestönsuojelun tehtäviin, on poliisilla keskeinen toiminnallinen merkitys tehtäviensä kautta pelastustoimen viranomaisten yhteistyötahona myös siviiliväestön suojaamiseen varautumisessa sekä esimerkiksi väestön siirtämistä koskevassa toimeenpanossa muun muassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistehtävän kautta.

Yhteistyöryhmässä tulisi olla edustus alueen kunnista. Pelastuslain 46 §:n mukaan kunnan viranomaiset ovat muiden viranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun sekä toimimaan onnettomuustilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Aseellisen hyökkäyksen aikaisista asevaikutuksista voidaan arvioida aiheutuvan vahinkoja kuntien vastuulla olevaan infrastruktuuriin. Kuntien henkilöstö- ja muilla voimavaroilla voidaan tukea varautumista poikkeusolojen pelastustoimintaan.

Kunnilla on merkittäviä tehtäviä muun muassa väestön siirtämiseen ja siirretyn väestön vastaanottamiseen varautumisessa. Kunnilla on kiinteistöjen omistajina ja haltijoina määräysvallassaan runsaasti väestön siirtämisessä ja siirtyneen väestön vastaanottamisessa mahdollisesti hyödynnettäviä kiinteistöjä.

Kunnat vastaavat myös perusopetuksen järjestämisestä. Valmiuslain 109 §:n 1 momentin mukaan, jos jonkin alueen väestöä siirretään 121 §:n nojalla muualle, valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että esi- ja perusopetuksen järjestämisestä siirretyille oppilaille vastaa tilapäisesti oppilaan asuinkunnan sijasta se kunta, jonka alueelle oppilas on siirretty.

Poikkeusoloissa kunta voi valmiuslain 122 §:n mukaisesti päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön, yrityksen, yhteisön tai laitoksen luovuttamaan siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämätöntä omaisuutta sekä huonetiloja siirretyn väestön tilapäistä majoittamista varten.

Ehdotetun 3 momentin mukaan yhteistyöryhmä voisi kuulla asiantuntijoita. Yhteistyöryhmän puitteissa voi olla tarpeen kuulla asiantuntijoita myös muista kuin siinä edustettuina olevista organisaatioista. Kuultavia asiantuntijoita voisivat olla viranomaisten lisäksi esimerkiksi viranomaisia tukevien järjestöjen ja siviiliväestön selviytymisen kannalta keskeisten palvelujen tuottamisesta vastaavat elinkeinoelämän edustajat.

3 §. *Yhteistyöryhmässä käsiteltävät asiat.* Ehdotetussa 3 pykälässä säädettäisiin asioista, joita väestönsuojelun yhteistyöryhmässä tulisi ainakin käsitellä. Koska väestönsuojeluun varautumisessa, ja Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen aikana väestönsuojeluun kuuluvia tehtäviä toimeenpantaessa vastuu niistä jakautuu eri toimialojen viranomaisille ja laitoksille, tulisi niitä käsitellä yhteistyöryhmän puitteissa tarvittavassa laajuudessa.

Väestönsuojelun yhteistyöryhmässä käsiteltäviä väestönsuojelutehtäviin varautumista koskevia asioita olisivat ainakin pykälässä mainitut tehtävät.

Ehdotetun 1 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä hyvinvointialueen pelastusviranomaisen johdolla laadittu sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnin johtopäätökset. Johtopäätöksiä tulisi käsitellä yhteistyöryhmässä, sillä ne toimivat keskeisenä osana pelastustoimen viranomaisten suunnitteluperusteita. Johtopäätösten tulisi olla yhteistyöryhmässä edustettuna olevien viranomaisten tiedossa, jotta varautumista koskeva suunnittelu ja muut etukäteisvalmistelut pohjautuisivat tältä osin yhdenmukaisiin suunnitteluperusteisiin.

Ehdotetun 2 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä eri toimialojen etukäteisvalmistelut ja yhteistoiminta valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettussa väestön siirtämisessä.

Ehdotetun 3 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä viranomaisten, laitosten ja liikelaitosten välinen vastuunjako ja voimavarat varauduttaessa valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyn väestön majoitukseen, muonitukseen ja muuhun huoltoon ja siirretyn väestön tilapäisestä majoittamiseen. Pelastuslain 65 §:n 4 momentin mukaan pelastuslaitokselle on annettava selvitykset väestönsuojeluun käytettävistä resursseista. Tämä kattaa myös väestönsiirtojen toteutukseen ja siirtyneen väestön vastaanottamiseen liittyvät resurssit. Pelastuslain 65 §:n 2 momentin mukaan kukin viranomaisen huolehtii väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta ja kouluttamisesta.

Väestön siirtäminen vaaralliselta alueelta muualle on yksi siviiliväestön suojaamisen keinoista. Valtioneuvosto päättää valmiuslain 121 §:n nojalla väestön siirtymisestä. Sisäministeriö vastaa väestön siirtymisen valtakunnallisesta yleisjohdosta. Hyvinvointialueen pelastustoimen viranomaiset vastaavat alueellaan väestön siirtämisen yleisjohdosta. Evakuointisuunnitteluun ja muuhun varautumiseen sisältyy myös siirtyneen väestön vastaanottamista ensivaiheessa koskevat huollolliset järjestelyt. Ilman ajantasaisia ja yhteensovittettuja suunnitelmia ja muita varautumisen etukäteisjärjestelyitä ei suurehkoja väestömääriä koskevan siirron toimeenpanolle voida arvioida olevan riittäviä edellytyksiä. Väestön siirtäminen ja vastaanottaminen edellyttää joka tapauksessa eri toimijoiden valmiuden kohottamista ennen siirron toimeenpanoa.

Ehdotetun 4 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä sodan ajan väestönsuojelun johtamista ja koordinaatiota koskevat suunnitelmat ja muut toiminnan etukäteisvalmistelut.

Ehdotetun 5 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä väestön varoittamista sodan aikana koskevat järjestelyt ja etukäteisvalmistelut. Pelastuslain 32 §:n 1 momentin mukaan pelastustoimintaan kuuluu väestön varoittaminen. Pykälän 2 momentin mukaan pelastuslaitos vastaa pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta, kun tulipalo, muu onnettomuus tai niiden uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi eivätkä toimenpiteet ole onnettomuuden tai sen uhan kohteeksi joutuneen omin toimin hoidettavissa tai kuulu muun viranomaisen tai organisaation hoidettavaksi. Väestön varoittamiseen sotilaallisilta uhkilta on sisäministeriön pelastusviranomaisten johdolla varauduttu valtakunnallisissa järjestelyissä, jotka liittyvät hyvinvointialueen pelastustoimen viranomaisten vastuulla oleviin järjestelyihin. Hyvinvointialueen pelastustoimen viranomaisten ja yhteistyöryhmässä edustettuna olevien toimijoiden vastuulla olevien väestön varoittamisen järjestelyiden yhteensovittamiseksi tulisi varoittamisen järjestelyitä ja niihin liittyvää varautumista käsitellä yhteistyöryhmässä.

Ehdotetun 6 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä alueen väestönsuojatilanne, suojiin käyttöönotto, tilapäisten suojiin rakentamiseen ja suojautumisen johtamiseen varautuminen.

Ehdotetun 7 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä sodan ajan pelastustoiminnan yhteistyöhön varautuminen. Pelastuslain 46 § 1 momentin mukaan valtion, hyvinvointialueen ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustointa voidaan toteuttaa tehokkaasti. Velvoite koskee myös toimintaa poikkeusoloissa.

Ehdotetun 8 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä alueiden ja muiden tilojen käyttöön ottamiseen varautuminen. Valmiuslain 113 §:ssä ja 119 §:ssä säädetään alueiden ja tilojen luovutusvelvollisuudesta puolustusvoimien, liikenne- ja viestintäministeriön ja pelastusviranomaisen käyttöön. Vaikka poikkeusoloissa pelastustoimen viranomaisten ja muiden yhteistyöryhmässä edustettuna olevien tahojen tarvetta ottaa alueiden ja tilojen hallintaan ei voida etukäteen arvioida ja suunnitella tyhjentävästi aikaan ja alueisiin sitoen, on yhteistyöryhmässä tarpeellista yhteensovittaa näkökulmat ja tarpeet alueiden ja tilojen hallintaan ottamisesta päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Ehdotetun 9 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä tavaroiden hallintaan tai omistusoikeuden ottamiseen varautuminen. Valmiuslain 110 §:ssä ja 117 §:ssä säädetään tavaroiden luovutusvelvollisuudesta puolustusvoimien ja pelastusviranomaisen käyttöön. Vaikka poikkeusoloissa pelastustoimen viranomaisten ja muiden yhteistyöryhmässä edustettuna olevien tahojen tarvetta ottaa tavaroita hallintaan ei voida etukäteen arvioida ja suunnitella tyhjentävästi aikaan ja alueisiin sitoen, on yhteistyöryhmässä tarpeellista yhteensovittaa näkökulmat ja tarpeet tavaroiden hallintaan ottamisesta päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Ehdotetun 10 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä liikkumis- ja oleskelurajoitusten asettamiseen varautuminen. Valmiuslain 118 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan asettaa väestön suojaamiseksi tarvittavia liikkumis- ja oleskelurajoituksia. Valmiuslain 115 §:n nojalla puolustusministeriön asetuksella voidaan asettaa liikkumis- ja oleskelurajoituksia sotilaallisten syyden vuoksi tai sivullisten suojaamiseksi vaaroilta. Myös poliisilla on poliisilain 2 luvun 8 §:n 1 ja 2 momenttien nojalla oikeus eristää paikkoja ja alueita. Puolustustilain (1083/1991) 12 §:n 2 momentin nojalla aluehallintovirastolla on oikeus rajoittaa oikeutta poistua tietyiltä paikkakunnalta sekä kieltää ulkona liikkumisen määrättyinä aikoina tai määrättyillä paikoilla ja kiireellisissä tapauksissa vastaava oikeus on poliisilaitoksen päälliköllä. Puolustustilain 23 §:n toimivaltuuden nojalla sotilasviranomaisella on puolustustilan aikana oikeus määrätä väestö siirtymään tietyltä alueelta sotilaallisten puolustusvalmisteluiden vuoksi.

Vaikka poikkeusoloissa eri viranomaisten mahdollisesti asettamia liikkumis- ja oleskelurajoituksia ei voida etukäteen arvioida ja suunnitella tyhjentävästi alueisiin sitoen, tulisi yhteistyöryhmässä käsitellä ja yhteensovittaa pelastustoimen viranomaisten ja muiden viranomaisten näkökulmat suunnitelluista ja mahdollisista liikkumis- ja oleskelurajoituksista.

Ehdotetun 11 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä alueen väestön omatoiminen varautuminen poikkeusolojen ughiin. Yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä väestön omatoimisen varautumisen tilannetta ja eri toimijoiden roolia omatoimisen varautumisen edistämiseksi. Omatoimiseen varautumiseen sisältyy väestönsuojeluun varautumisen kannalta olennaisena muun muassa väestönsuojien kunnosta huolehtiminen ja niiden käyttöön ottamisen valmius.

Ehdotetun 12 kohdan mukaan yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä varautuminen viestintään ja poikkeusolojen viestinnän järjestelyitä kohtien 1-11 mukaisissa asiakokonaisuuksissa ja väestönsuojelutoimenpiteitä toimeenpantaessa. Valmiuslain 126 §:ssä säädetään poikkeusolojen aikaisesta tiedotusten julkaisuvollisuudesta. Pykälässä säädetyn mukaisesti julkaisija ja ohjelmatoiminnan harjoittaja ovat velvollisia korvauksetta julkaisemaan tai lähettämään muiden muun muassa pelastusviranomaisen valmiuslain soveltamista tai noudattamista koskevat tiedotukset, jotka valmiuslain tarkoituksen saavuttamiseksi on saatettava nopeasti koko väestön tai tietyn alueen asukkaiden tietoon.

Oikea-aikainen ja selkeä viranomaisviestintä on väestön suojaamisen kannalta keskeistä. Pelastustoimen viranomaisten vastuulle kuuluvaan väestönsuojeluun varautumiseen sisältyy myös varautuminen viestintään sekä viranomaisten välillä että alueella oleskelevalle väestölle. Yhteistyöryhmässä tulisi käsitellä ja yhteensovittaa pelastustoimen viranomaisten viestinnän varautumista koskevia suunnitelmia muiden siinä edustettuna olevien poikkeusolojen viestintää koskevan viestinnän kanssa.

4 §. Yhteistyösuunnitelmat. Pelastuslain 65 §:n 4 momentin mukaan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa.

Ehdotetussa 4 §:ssä säädettäisiin niistä yhteistyössä hyvinvointialueen toimialueella laadittavista suunnitelmista, jotka yhteistyöryhmässä edustettuna olevien tahojen tulisi ainakin laatia hyvinvointialueen pelastusviranomaisten johdolla. Siviiliväestön suojaamisen keinoista yksi on väestön siirtämisen vaaralliselta alueelta muualle.

Evakuointisuunnitteluun ja muuhun varautumiseen sisältyy myös siirtyneen väestön vastaanottamista ensivaiheessa koskevat huollolliset järjestelyt. Ilman ajantasaisia ja yhteensovitettuja suunnitelmia ja muita varautumisen etukäteisjärjestelyitä ei suurehkoja väestömääriä koskevan siirron toimeenpanolle voida arvioida olevan riittäviä edellytyksiä. Väestön siirtämisen ja vastaanottamisen toiminnallisen valmiuden saavuttaminen edellyttää vastaanottaminen edellyttäisi joka tapauksessa eri toimijoiden valmiuden kohottamista, jolloin etukäteisen suunnittelun merkitys korostuu ennen siirron toimeenpanoa.

Sodan ajan pelastustoiminnan yhteistyösuunnitelmista säädetään pelastuslain 47 §:ssä ja tarkemmin sisäministeriön asetuksella pelastustoimen suunnitelmista (1363/2018).

5 §. Väestön siirtämistä ja siirtyneen väestön vastaanottamista koskevien yhteistyösuunnitelmien sisältö.

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin väestön siirtämistä ja siirtyneen väestön vastaanottamista koskevien suunnitelmien sisällön niistä asiakokonaisuuksista, jotka yhteistyösuunnitelmissa tulisi ainakin kuvata.

Hyvinvointialueen pelastustoimen viranomaiset vastaavat alueellaan väestön siirtämisen yleisjohdosta.

Hyvinvointialueen pelastustoimi (pelastuslaitos) huolehtii väestönsiirtojen osalta toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta alueellaan yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimien, alueen kuntien ja muiden tarvittavien osapuolten kanssa. Suunnitelmien laatiminen koskee sekä väestön siirtymistä että väestön vastaanottoa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin väestön siirtämisen toimeenpanoa koskevista yhteistyösuunnitelmista.

Momentin 1 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää alueellinen uhka-arvio sekä evakuointien mahdollinen kohdentuminen eri alueille. Kohta liittyy osin ehdotetun 3 §:n 1 momentin 1 kohtaan.

Pelastuslain 64 §:n 1 momentin mukaan pelastustoimen viranomaisten on varauduttava toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvien valmisteluin huolehtimalla väestönsuojelutehtävien edellyttämästä sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnista.

Arvioinnin johtopäätösten perusteella evakuoiteja voidaan joutua toteuttamaan esimerkiksi alueilta, joille ryhmittyy omia joukkoja tai joille todennäköisesti kohdistuu vihollisen asevaikutusta tai joukkojen toimintaa. Evakuoiteja saatetaan joutua toteuttamaan myös sellaisista kohteista lähiympäristöineen, jotka voivat joutua nopeasti aloitetun sotilaallisen iskun kohteeksi.

Jos arvioinnin perusteella on tunnistettu useita kuvatun kaltaisia alueita tai kohteita, on niiltä tapahtuvien evakuointien keskinäinen aikautus suunniteltava mahdollisuuksien mukaan ennalta [ts. mitä evakuoidaan ensin ja mitä sen jälkeen].

Momentin 2 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää väestön siirtämisen toiminnalliset vastuut toimijoittain. Kohta liittyy ehdotetun 3 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Suunnitelmassa kuvattaisiin väestön siirtämisen toimeenpanosta vastaavat organisaatiot ja niiden toiminnalliset tehtävät.

Poliisilain 1 §:n mukaisesti poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen. Poliisi huolehtii siten liikenteen ohjauksesta ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä myös evakointitilanteessa.

Tiekuljetuksia johtaa ja valvoo valmiuslain 3 §:n 1–3 ja 6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäministeriö valtakunnallisesti ja liikennetehtäviä hoitava ELY-keskus.

ELY-keskukset vastaavat alueensa tienpidon tehtävien hoitamisesta Väyläviraston ohjauksen mukaisesti. Evakuointisuunnittelun osalta ELY-keskukset vastaavat toimialueillaan siitä, että maantieverkon käytettävyys evakuointikuljetuksiin on etukäteen suunniteltu. Laajoihin evakuointikuljetuksiin tarvittavan henkilökuljetuskaluston alueellinen suunnitteluvastuu kuuluu ELY-keskuksille maantiekuljetusten osalta.

Kunnilla on merkittäviä tehtäviä muun muassa väestön siirtämiseen varautumisessa. Kunnilla on kiinteistöjen omistajina ja haltijoina määräysvallassaan runsaasti väestön siirtämisessä mahdollisesti hyödynnettäviä kiinteistöjä.

Puolustusvoimat antaa pelastusviranomaisille sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arviointia varten tarvittavat tiedot;

Momentin 3 kohdan mukaan suunnitelmassa tulisi kuvata väestön siirtämisen toimeenpanossa noudatettavat johtamisen ja yhteensovittamisen yhteisesti sovitut toimintamallit, mukaan lukien esimerkiksi tilannetietojen välittämiseen ja tilannekuvan ylläpitoon käytettävät viesti- ja tietoliikennejärjestelmät.

Momentin 4 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää väestölle suunnattu viestintä.

Viestintä ovat olennainen osa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallintaa. Viestinnällä voidaan esimerkiksi antaa ihmiselle mahdollisuus ennakoida tilanteen kehittymistä. Yhteistoimintasuunnitelma voisi käsitellä esimerkiksi viestinnän työnjakoa, vastuita ja väestölle eri tilanteissa annettavia ohjeita.

Momentin 5 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää väestönsiirron vaiheet. Väestön siirtymistä ja siirtämistä on tarkoituksenmukaista pyrkiä vaiheistamaan viranomaisten rajallisten resurssien ja esimerkiksi väylien kapasiteetin riittämisen varmistamiseksi.

Väestön siirtymisen vaiheita voivat olla esimerkiksi ihmisten omaehtoinen siirtyminen, viranomaisten suosituksesta tapahtuva siirtyminen, valmiuslain toimivaltuuksilla tehtävä päätös väestön siirtymisestä ja väestön siirtymään määrääminen puolustustilalain nojalla.

Momentin 6 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää väestön lähettämisen järjestelyt. Järjestelyihin voivat vaikuttaa esimerkiksi siirrettävään väestöön kuuluvien ihmisten erilaiset tarpeet tuelle. Ihmiset voivat siirtyä täysin omatoimisesti tai he saattavat tarvita eriasteista tukea siirtymisessä.

Momentin 7 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää väestönsiirtoihin liittyvien kuljetusten järjestäminen. Kuljetusten järjestämiseen liittyvät kysymykset voivat koskea esimerkiksi yleisjohtovastuussa olevan viranomaisen ja liikenneviranomaisen välisen toiminnan järjestelyjä. Lisäksi kuljetusten järjestämisen osalta voi olla tarpeen käsitellä esimerkiksi ratakapasiteetin jakamista evakuointikuljetusten järjestämiseksi, liikenteen ohjausta tai tiestön käyttöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siirtyneen väestön vastaanottamista koskevista yhteistyösuunnitelmista.

Momentin 1 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää vastaanottamisen vastuut toimijoittain.

Väestön vastaanottamisen käytännön järjestelyt ovat hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen vastuulla. Yleisjohtovastuu ja sen myötä vastuu kokonaisuuden koordinaatiosta ja esimerkiksi tilannekuvan ylläpitämisestä on pelastustoimen viranomaisilla. Vastaanottamisen järjestelyissä myös kunnilla ja kolmannella sektorilla on merkittävä rooli.

Momentin 2 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää siirtyneen väestön vastaanottamisen johtamisen järjestelyt. Suunnitelmassa tulisi kuvata siirtyneen väestön vastaanottamisessa noudatettavat johtamisen ja yhteensovittamisen yhteisesti sovitut toimintamallit.

Momentin 3 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää siirtyneen väestön vastaanottamisessa ja tilapäisessä majoittamisessa käytettävät tilat ja niihin liittyvät järjestelyt. Suunnitelmaan sisältyisivät mm. eri tarkoituksiin käytettävien tilojen listat kapasiteetteineen sekä kuvaukset niiden käyttöön ottamisessa tarvittavista menettelyistä.

Kunnilla on merkittäviä tehtäviä muun muassa siirretyn väestön vastaanottamiseen varautumisessa. Kunnilla on kiinteistöjen omistajina ja haltijoina määräysvallassaan runsaasti siirtyneen väestön vastaanottamisessa mahdollisesti hyödynnettäviä kiinteistöjä.

Poikkeusoloissa kunta voi valmiuslain 122 §:n mukaisesti päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön, yrityksen, yhteisön tai laitoksen luovuttamaan siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämätöntä omaisuutta sekä huonetiloja siirretyn väestön tilapäistä majoittamista varten.

Momentin 4 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää siirtyneen väestön ensivaiheen huollon järjestelyitä koskeva kuvaus. Pelastuslain 65 §:n 5 momentin 2 kohdan mukaan sosiaali- ja terveystieteelliset ja hallinnonalan laitokset vastaavat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä psykososiaalisen tuen palveluista sekä valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyn väestön majoituksesta, muonituksesta ja muusta huollosta ja siirretyn väestön tilapäisestä majoittamisesta.

Momentin 5 kohdan mukaan yhteistyösuunnitelmien tulisi sisältää väestölle suunnattu viestintä väestönsiirron vastaanotossa. Viestintä ovat olennainen osa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallintaa. Viestinnällä voidaan esimerkiksi antaa ihmiselle mahdollisuus ennakoida tilanteen kehittymistä. Yhteistoimintasuunnitelma voisi käsitellä esimerkiksi viestinnän työnjakoa, vastuita ja väestölle eri tilanteissa annettavia ohjeita.

6 §. Voimaantulo. Asetus ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2024.